

PROZA

Berta Bojeto

Ptičja hiša

(odlomek iz romana)

Ptice, ptice, same in nevarno zazrte v ljudi, v njihova molčanja, ki so jih prinesli s seboj, v nepomirjenost, ki se je niso zavedali. Ptiči, posejani po prostorih kar tako, zaprašeni, z drobnimi ranami, raztrgani, ptič pri ptiču, vseh velikosti, prepolni perja, ki je greblo, pobiralo kri in spominjalo na beg, ki se ti ni posrečil. Bilo je tesno in vendar, kakor da bi odrasli skupaj.

Slika pred teboj je segala od stropa do tal. Poznala si jo, najbolje si jo poznala, toda vzela ti je dih. Svetila je pod svetlobo, ki je bila uperjena vanjo ter jemala ves prostor zase. Bilo je ozko v veliki sobi, bilo je presvetlo, bila je ona, samo ona, sama in bleščeča, raztrgana, zaprašena, s podplati v vrtincih in velika, vedno večja. Začela je vleči, te zapirati vase, sekati korak, ki je hitel stran, in opotekla si se. Z obema rokama si se porinila od nje, se obrnila in za teboj je stal Uri.

"Uri!" si zrla, "Uri," si popustila olajšano, ga gledala grčavega, kitasto pogegnjenega, presušenega, zrla vanj le nekaj najkrajših trenutkov in vedela, vedela si, da ni smrtno, kar imata za seboj, in tudi tisto ne, kar je še pred vama, da ni in ne bo pobilo vajinih teles, ubilo je vajino potrebo, da sta si meso, zavrtelo je vase poželjivosti. Zrla si v nekaj, česar nisi mogla več prijati, toda bil je tu in to je bilo pomembno. Preživela si in bila tam, gledala v tisoče trenutkov med vama in v svoje prazne roke, se stegovala k njemu brez vidnega premika, samo stegovala, da bi on zadržal staro bolečino, ki mu je že delala življenje ter krivila dolgo telo, in ti hvaležnost, da si se pretolkla. Nič človeškega ni rinilo vate skoz njegov rjavi sij. Bil je in bo vodič tvojega preživetja, te je spreletelo in sprejela si. Prepoznala si v njem svojo vrsto in on te je sprejel:

"Filio! Zbal sem se zate. Zdaj sem mirnejši. Vsaj tukaj si!"

"Ja ... tukaj pač sem. Ti?"

"Jaz ... sem te hotel videti; tudi ... kaj delaš ..."

"Delam ..." si se zvila k boleči nogi in se lovila s palico. Zaneslo te je proti njegovim rokam. "Kakor nalašč," se ti je uspelo nasmehnuti. "Oprosti, moja noga ..."

"Te boli ... palica?"

"Boli, še boli. Polomila sem se," si se obrnila stran in v obratu zahtevala: "Po otvoritvi grem posedet z znanci. Bi šel z nami?"

Obrnila si se od njega prepričana, da te bo tokrat počakal.

"Nisem sam. S seboj imam prijatelja. Kalino in Dečka. Vsi?"

"Vsi trije, seveda," si rekla. "Počakajte me. Po otvoritvi vas poiščem. Čas je, da sva malo skupaj."

"Ja, mogoče res," je utihnil. A hitro še rekel: "Vesel sem, da sem te našel táko, lahko bi bila drugačna. To bi bilo res hudo."

Kako enostavno, kako gladko se je zgodilo. Sproščala si nagrmaden strah, da se bo zapletel, mečkal besede, se potuhnil in zopet odšel. Očitno se je tudi on odločil. Bila sta zrela, da spregovorita. "Dobro," si rekla na glas, že stran od njega, se obrnila in obstala. Bil je tam, zrl je vate visok in tenak, še vedno ves rjav, z barvo kože in las kakor presušena prst na otoku, kot je zapisala Helena Brass v svojem dnevniku, lep in preobčutljiv. Kaj ga je za toliko let ločilo od tebe, nisi mogla vedeti. Prvič ti je prišlo na misel, da morda preprosto ni hotel imeti nič več ne s teboj in ne z otokom, vsaj tako ne kot takrat. Vsaj prijatelja bi lahko bila. Vsaj to. Obrnil se je od tebe z dolgim pogledom in ti pokazal hrbet. Gledala si za njim in se spomnila, kako te je v nočeh držal v rokah in te grel; še vedno te je zbujal mrz, ki vsa leta trepetala na tvojem hrbtu.

Hodil je od grafike do slik manjšega pokončnega, srečal moškega dolgih kodrastih las, se pustil objeti čez ramo, potegnil za seboj svetlolaso žensko, ki je hodila za njima, in obrnjeni v slike so nadaljevali pot. Vprašala si se, ali je lahko vse to tako enostavno.

Zmotila te je znanka, ki te je klicala k otvoritvi. Preslišala si pol izrečenega, se nestrpnostno prestopala in ob koncu počakala na čestitke, popila z ljudmi čašo vina, se poslovila, nalovila po galeriji svoje ljudi in izginili ste v noč.

Urija in njegovega spremljevalca si našla na ulici. Pridružili so se vam in preselili ste se v bližnjo krčmo, polno pijanega hrupa; poiskali ste mirnejši kot in posedli.

"Ni poti nazaj in zadaj si bila tudi ti. Nisem te mogel izvleči iz podobe tistega. Jaz sem obstal. Ne vem, kaj me zanima razen zemlje. Tvoje razstave so navada, zdaj že navada. Bile so bolečina. Oja, ne glej, bolečina in vendar se šele zdaj sprašujem, kaj sem tako dolgo čakal ... Marsikaj se je moralo zabrisati, zamegliti, zaceliti. Končno!" te je prijel za ramo Uri in rekel: "Saj smem."

Vzel te je k sebi, kakor te je vzel prvič, kot nežni gospodar vajinih življenj, a zdaj od daleč, od daleč kot sapa, ki nikoli ne obližne mesa.

Med klepetom in pitjem ti je Uri predstavil prijatelja. Zaradi hrupa ga nisi razumela, zato se je moški, ki je to opazil, nagnil k tebi: "Niste ga slišali. Jaz sem Dečko in to," je pokazal na žensko, "je Kalina."

"Kalina, ste rekli?" si ga nagovorila in oba predstavila ljudem okoli sebe. "Ne zamerite mi; že Urija nisem slišala, ko vaju je predstavljal. Zdaj si bom zapomnila."

Morala si jih gledati. Hrup se je zaganjal od daleč, odtegoval misel, ki je rinila vate, popuščal, a omogočal premislek. Bili so pred teboj, vsi trije, tihi med seboj v starem sporazumu in takoj tvoji. Nova dva, Kalina in Dečko, sta bila Uriju čisto blizu, visela sta na njem, ki je bil videti premiren, pretih, komaj razumljiv v izrečenih besedah, ves tak, da si se sklanjala k njemu po izrečeno misel, ki je tu in tam prišla od njega, bi rekla nebojlen, če bi ne bilo nečesa, kar ga je delalo vodnika. Lizal je rane, jih pustil lizati sebi, ju pripuščal na slastno pašo prijateljstva ter celil, celil razboleli spomin, ki je grizel vate. Še mlad je bil na otoku določen za gospodarja življenj, pa se je odločil drugače. Sedel je med vami izbran po volji lastne dobrote, prepoznan, močan v krivdi pohabljenega, vas tolažil že s tem, da je bil, in padla si vanj tudi ti. Nič nisi vedela o Dečku in Kalini, samo vohala si, da sta tvoja kot Uri, ju prepoznala za svoja in se bala, da ne plane iz tebe kaj, kar bi jih pregnalo.

Obrnila si se k Uriju s pojasnilom: "Ne vem, kaj naj ti rečem ... precej sem zmešana; razstava me vedno malo pobere," si iskala izgovor za zmedenost. Pogovor je stekel, oglašali so se vsi, drug čez drugega, ti pa si z Urijem in njegovima kričala med vse to in se veselila, da nista bila sama, saj se je Uri nenehno umikal vase in puščal hrup zunaj sebe, zapiral prazne oči, le tu in tam segel z mislijo k tebi, bežal od vas in nobene volje nisi imela vleči se za njim.

"Domače mi je z vami, kakor da se poznamo ..." si rekla zelo površno v suhem razočaranju.

Ustavil te je Dečko in odkimaval: "Ne verjamem, da se. Midva sva prišla z juga, precej daleč od tod; tri leta nazaj. Ne, mi se držimo drugega konca mesta. Vrtnarijo imamo, cvetlice; prodajamo zdravilna zelišča in ob vsem imamo še nekaj mizic; morate priti s prijatelji. Prijetno, dobro vino, ostre ..."

"Ne prodajaj takoj," ga je oživiljen ustavil Uri.

"Saj ne, samo vabim. Bi ne bilo lepo imeti v hiši vseh teh ... vseh teh ljudi, tam pri nas ... Ob tej uri bo še prostor, ni še deset ... ko popijemo," je držal Dečko Urija in žensko čez ramena. "Ja, preselimo se."

Popili ste, plačali pri vratih in šli čez trg, po ozkih ulicah, mimo vodnjaka, obstali ob zasteklenih vratih ter vstopili. Zadišalo je v vas, vlažno zatrepetalo v pritajeni luči med rezanim cvetjem in lončnicami, vas potegnilo za Dečkom skoz vrata, ki so se odprla v razpotegnjen prostor mizic in stolov, vitražev na dvoriščnih oknih ter tihe violine iz zadnjega kota. Posedli ste in ljudje so krenili v nove pogovore. "Bila sem pri vas takrat, pred tremi leti, še z Lano; ravno ste odprli. Od takrat vas poznam, Dečko," si se spomnila.

Dečko in Uri sta se nekam izgubila, s Kalino pa sta nadaljevali začetni pogovor: "Pravite, Kalina, da imate knjigo? Novo?" si se stisnila k njej.

"Tri mesece je, kar je končana," je odgovorila. "Jaz sem samo napisala, drugo je

opravi Dečko. Čakam odgovor založnika. Veste, Filio, zaradi ptičev sem vam povedala. Tudi jaz imam ptiče v knjigi, pravzaprav samo enega ..."

"Kalina, tikajte me, prosim," si se ponudila. "V letih ni velike razlike; nama bo udobneje."

"Ne morem se odločiti, če je prav, da sem ženski v knjigi dala svoje ime, ne vem ... in njenemu prijatelju Dečko. Zdaj je morda prepozno. Lahko, da bo kdo zaradi tega spraševal, iskal zvezo ..." je zadržano pojasnjevala Kalina.

"Pridem. Si vedno tukaj," si spraševala in silila v tiho žensko. "Vrntarijo imamo zunaj mesta. Kupili smo pozabljeno pristavo z velikimi gredami. Pred leti so na njih gojili vrtnice. Tam delava z Urijem. Vzgjajava rože. To znava. Dečko pa zdravilne rastline: dela tinkture za pomiritev ... dobro mu gre. Uri je tih in zelo rad sam. Nabavlja; Dečko je neke vrste gospodar. Spoznali smo se na Sinpamerjevem posestvu, kamor sva z Dečkom prišla delat. Hitro smo se zblížali, predvsem onadva. Oba z neko žalostjo. Zbrali smo denar, vsak svoj delež, kupili smo nadstropje tukaj zgoraj, tole pristavo, sadike in začeli. Veliko nam je pomagal Simon," je pokazala na natakarkarja. "Od njega smo kupili prostore; brez njega bi se marsikaj ustavilo ... saj vas to ne zanima ... toliko nisem govorila že zelo dolgo ..."

"Zanima me," si skočila, "vse me zanima, kar je v ..." Obmolknila si.

"Je rekel Uri, ko naju je povabil na razstavo prijateljice ..."

"Veliko let nisva govorila ... vesela sem, da smo zdaj skupaj, no ... da sta ga izvlekla."

"Nič ga nisva izvlekla! Samo smo na istem. Morda je malo preveč samotarski. Ni se veliko spremenil, odkar se poznamo. Morda je živahnejši. Vse dneve je bil na posestvu, na njivah in pri živalih. Skoraj da ni spregovoril. Šele zdaj, zadnji čas, se doma razgovori."

"Zakaj ne bi šla po knjigo zdaj," si ustavila Kalino.

"Ne bi počakali?" je tiho prosila.

Prosila si jo še enkrat, tako da se je izgubila za bližnjimi vrati.

Prišla sta fanta in obsedela si z njima. Počasi si pila in z mislijo obvisela na Kalini. Kmalu si jo zagledala, kako z rokopisom v rokah gleda v Urija. Sitna si jo poklicala in popustila v sebi, saj nisi vedela, ali mu je Kalina več, kot so ti povedali. Navsezadnje bi bil že čas, da se Uri odloči sam, kdo mu je bližji, ter da ga v nič ne moreš prisiliti. Izgubila bi ga za zmeraj, ti je odzvanjalo in prvič si pomislila, ali te to sploh še zanima. Dečko je že drugič prinesel pijačo za vse in zavrnil plačilo s pojasnilom:

"To je za drugič. Pijača pri nas ni draga. Še pridite."

Moška sta spet sedla k tebi in Kalini. Med njimi je bilo nekaj kot razumevanje, popušcanje in prilagajanje k sreči, da se imajo. Kmalu si postala odveč, zato si vstala in čakala, da ti kaj rečejo. Iz zadrege vas je rešil Dečko:

"Filio, mi smo ob večerih doma. Pridi. Pridite. Pozvonite v nadstropju. Čakali vas bomo. Ne, vidva?"

Oba hkrati sta rekla:

"Ja, seveda, pridite, pridi!"

Dečko je porinil Urija s teboj do vrat. Objel te je in stisnil nase: "Zdaj je laže. Počasi se navadim, da si tu; od tod ne pobegneš. Ali pač?"

"Uri, nikamor ne morem, vsaj ne za dolgo. To mesto je moje, bolj ljudje v njem. Res, da sem bolj tujka kot ne, da sem doma tam, kjer se naselim, toda te ljudi potrebujem. Ne hodim v njihove hiše, gostilne so naš dom. Pogrešala bi jih; ne verjamem, da bi kje našla tako svoje ljudi. Pa tudi ti si tu. Ni mi treba več risat, da bi te videla. Zdaj te bom srečala tudi kar tako. Veš, ni več Lane, ki je prišla z menoj z otoka; ti si zadnji spomin, edina zveza s Heleno Brass ..."

"Obišči nas, veseli te bomo. Prihajaj. Ne bomo se dogovarjali ... tudi k tebi domov bi rad. Imaš kaj, kakšno stvar gospe Brass? Imaš kaj Heleninega?" je zaripel in napet govoril. "Tudi ti si moja edina ... domača. Ne morem ..."

"Prideš. Za vse imamo čas, za tako stvari. Grem," si rekla hitro, da bi ga ustavila in stopila na ulico, zastokala od bolečine v pozabljeni rani in se ozrla v Urija. Stal je na pragu in bil je tvoj prijatelj; vsaj to. Sedla si na kamnito klop pred hišo in gledala morje, ki je temno mirovalo kot olje. Luč je svetlila ribiče, ki so se odpravljali na odprto. Zdaj imaš Urija, si razmišljala in se naslanjala na zid svoje hiše.

"Oboje je moje," si rekla na glas. "V prvem krogu moje in oboje Helenino; lahko počijem." Tudi to se je uredilo, si bila zadovoljna in po sebi iskala razlog za droben dvom, ki je nezadovoljen brskal po tebi. Skrbel te je Uri. Res je obstal. Odklenila si hišo, povečerjala, se zavila v odejo in odprla Kalinin rokopis. Z velikimi črkami je pisalo:

ANTONIJA RAFANELL

C I Z A

Začelo se je zvečer. Počasi in trdo, padalo je z vsakim udarcem in obležalo za zmeraj.

Spat je hodila na stajo, ki je bila za hišo prislonjena ob zid. Ležala je na desnem boku, ko se je prebudila, in nekaj jo je udarjalo po stegnu. Nekaj mehkega in bilo je trdo. Udarjalo, in ko je udarilo zadnjič, jo je nekdo obrnil na hrbet in pokleknil nad njen obraz. Na ustih je začutila nekaj napeto gladkega in toplega. Bilo je skoraj vroče, in ko ji je moški, ki ga je v noči le slutila nad seboj, tisto poskušal poriniti v usta, je vedela. To je tisto moško med nogami. Ni planila, ni se ustrašila, le bala se je premakniti, poklicati, spregovoriti. Tisto ji je zlezlo v usta, ki so bila v hipu polna, ji uhajalo in jo zopet polnilo, dokler je okoli ust ni vse bolelo in jo nenadoma polilo v usta in po licih. Nekaj trpkega je steklo vanjo, ona pa je kar ležala in vedela, da mora molčati. Molčala je tudi zjutraj in še potem, ko sta z Materjo visoko v gori šтели ovce. Bil je materin moški, Njen, so mu rekli, in kako naj bi ji povedala, kaj si je pustila narediti.

Kmalu je bila spet noč. Nič se ni zgodilo in čakala je nov večer, še bolj otrpla in še bolj tiha.

Sestra jo je porinila čez prag. Segal ji je do kolen, zato ga v naglici ni mogla prestopiti. Padla je na gladko, steptano zemljo in obležala. Ni vedela, od kod bo priletelo. Običajno je udarila Mati, vedno je bila kje blizu s svojo roko. Skrčena je čakala in počasi dvignila glavo. Ob ognjišču je zagledala škornje in više moškega, ki ga ni poznala. Škornji niso bili običajno obuvalo moških v vasi. Redko so jih videli; samo tisti, ki so hodili v dolino, so jih nosili. Mati je stala z njim in z njenim. Niso je pogledali. Sestra jo je z brco dvignila in porinila v kot ter počepnila ob zid. Pogovor je bil vedno glasnejši. Nenadoma jo je Mati potegnila k njim. Moški v škornjih jo je obrnil k sebi, pogledal od nog do glave in prikimal. Z roko ji je segel za platneno srajco in jopico, ji otipal komaj zrasle dojke, ji napel nabrane hlače okoli bokov, si pomel roke in še enkrat pokimal. Ni vedela, kaj vse to pomeni, le počutila se je, kot da jo kdo kupuje. Tako so moški od drugod ogledovali ovce in jih potem odpeljali. Včasih so odpeljali tudi kakšno deklico ali dečka. Tudi njo bodo odpeljali. To je nenadoma vedela. Zato je prikimala.

Jutro ni bilo nič prijaznejše od večera. Megla se je vlekla po vasi in vsa je bila mokra od nje. Prijela se ji je po ruti čez obraz in težko je dihala. Čez lice jo je danes nosila prvič. Močno je bila zategnjena čez čelo in obraz; bala se je, da ji bo iztisnila oči. Z roko je potegnila čez ruto, po rokavu jope in makro obrisala ob lepljive hlače. Bila je jezna na meglo, na vlažne cunje na sebi, nase, na one, ki jih je videla stati niže, ob krčmi, na doline, ki so se vlekle doli pod njimi, na gore z vseh strani, visoke in same, ki je niso slišale, ker ni kričala in ne šepetala, ne prosila, le molčala je, ker je vedela, da mora. Bilo je težko in morala bi kričati. Vse, kar si je upala, je bila počasna hoja. Nihče je ni preganjal, ker je nihče ni spremljal, le napotili so jo do skupine ovc in moških, ki so se zbirali na začetku vasi.

Prišla je do roba prepada pod vasjo in med raztrgano meglo gledala do njegovega dna in pomislila, da bi skočila. Streslo jo je in roki je potisnila pod tople pazduhe, da se pogreje. Megla se je najpogosteje držala Roba; tako so vedno vedeli do kam. To jutro si je močno želela, da bi se zmotila.

Hotela je zaviti na levo proti skupini, ki jo je najbrž čakala, pa je obstala. Iz goste megle so se nenadoma pokazale sence žensk, ki so v potegnjeni črti stale malo stran, na samem Robu. Vse, razen ene, ki je sedela z nogami v prepad, so bile obrnjene vanjo. Pravzaprav mimo nje. Niso je videle, toda zdelo se je, da morajo biti tu, da jih pred odhodom mora videti. Ena z rokami za pasom, druga s sklenjenimi na trebuhu, zazrta v tla, tretja na tleh, z eno nogo pred seboj in brado na drugem kolenu, ena je spet čepe zrla nekam predse, tri so sedele razkročene in široko objemale kolena in zadnja je, postrani sede, obrnila zaviti obraz vanjo. V njej ni bilo nobenega vzgiba, razen oči. Tako zavitih glav so bile del megle, le kratke temne jopice so jih kazale.

Megla se je zakadila vanjo in jih za hip skrila. Ko jih je spet zagledala, so bile s tal. In bilo je, kakor da visijo nad prepadom, ravnodušne, samo oči so jim držale zemljo in rob in njo, kakor da jih nočejo spustiti, kakor da so njihova moč in nuja.

Spustile so jih in res je padla. Ena je brcnila proti njej; hotela jo je zbrisati v megli, pozabiti. In zopet se ni nič premaknilo, samo oči so jo še držale, jo pripеле v meglice, ki so gostile in redčile sliko v reži rute. Zbala se jih je in vstala. Zdela se je, da je v megli zaplavala, telesa ni čutila, le narahlo se je zibala in ozirala na rob. Bile so tam, in bolj kot si je želela izbrisati sliko, bolj so stale tam in jo plašile. Z vsem, samo ne z glasom, klicale v igro, v ples do Roba in čez.

Nekdo je poklical:

"Kalina!"

"To sem jaz," se je stresla in se namenila do moških, ki so stali malo niže.

Obrnila se je in videla običajno in staro držo ženske na Robu. Strašila je in obetala. Bilo je nevzdržno. Porinila bi jih v prepad z enim samim gibom. Nikoli se ne bo navadila sedenja, stanja in klečanja na samem robu te vražje luknje, med dvigajočo ploščadjo vasi in visokih hribov na drugi strani. Ko jim je obrnila hrbet, je ena stopila za njo in ji vrgla od daleč:

"Glej, da se boš skazala!"

Vse hkrati so se zasmejale z njo, kakor bi kdo streljal med hribe. Zaradi rute čez usta in takojšnjega smeha je ni razumela. Skazala? Kalino je udarilo v pleča in misel. Kam jo peljejo? Z nekončano mislijo se je obrnila od njih in karavane, ki se je delala malo niže in jo je najbrž res čakala, nazaj, narahlo v hrib in kakor prvič zagledala kakšnih štirideset hiš s strehami skoraj do tal in jih pozdravljala. Ne ona ne hiše najbrž niso vedele za koliko časa. Njihova se je nekje v sredi z nadstropjem dvigovala iz skupine in vedela je, da tam ne stoji Mati, še manj Sestra, koga drugega pa tako ni čakala s pozdravom.

Megla je zarisala krog ob gruči hiš, jih zameglila in naredila lepe pod travnato goro za njimi. Stiskale so se pod njo, kakor bi se bale Roba z druge strani.

Zapustila je ženske na Robu, še zadnjič pogledala vas za seboj, ki so se jim sivo svetile škodlaste strehe v sledih prvega sonca čez goro, zapustila ograje ob vasi in nizkorasle konje za njimi, ovce, ki jih je nekdo gnal na pašo, in sebe. Zapustila se je in čakala, kam bo prišla.

Premaknili so se. Ozka črta moških, fant, večji od nje, nekaj ovac in pet konj, se je raztegnila med nizkima ograjama, po ozki kamniti poti navzdol, dokler niso prišli do kratkih serpentin, ki so se nizale globoko v dolino.

Zavrtelo se ji je, obrnila se je k sebi nekje za seboj in hodila. Tukaj še ni bila. Nihče ji ni prepovedal, le ženske in otroci niso hodili v to smer. Opraviti so imeli za vasjo. Tam so pasli in ženske stoje plette, od prve trave, ki se je pokazala iz snega, do tihih snežink, ki so jih pognale po kočah. V jesenskih vetrovih so si otroci debele burnuse potegnili visoko pod brado in se veselili. To so bili redki časi, ko so bili sami med seboj; niso jih pestovali, predvsem moški so bili trdi z njimi, zato so se radi

poskrbili po pašnikih in v igri pozabili na odrasle.

Fantje so bili na boljšem od punc. Nihče se ni prav menil zanje, le če so opravili naloženo delo. Z ženskami so sekali drva v gori in jih spravljali v dolino, do vasi, čez vse poletje želi travo po obronkih, jo sušili in spravljali v staje ob hišah, sušili meso nad ognjišči skupaj z moškimi in z njimi tudi popravljali ograje in hiše, da ne bi zamakalo, ko bodo meseci polni dežja, in zmrzovalo, če bo razpoka pri vratih prevelika. Dolgo so bili v družbi z moškimi, ki so jih počasi in tihi učili. Punce so bile vse dni z ženskami; pri vodi s perilom, v čumnatah ob šivanju, tkanju. Redke ženske, ki so hodile z njimi na pašo, so stale kje stran, molčale in se skrivale za tanke rute čez obraz, pletle zanje in predvsem za dolino, stale pod kakšnim previsom, dve, tri, največkrat same in zdelo se je, da jih v tej samoti nič ne pogreje, tudi sonce ne, čeprav je bil čas že topel ter so slekle volnene hlače in debele pelerine. Vedno jih je zeblo, se je spominjala Kalina. Stiskale so se v mnoga oblačila in jih v pozni pomladi nerade slekle. Stiskale in varovale, obračale vase, se objemale in držale v rokah.

Tiste, ki so imele opraviti po vasi, so rade dolgo posedale na sončnem Robu, molčale in zrle vsaka po svoje, ko so pozimi in poleti mlajše, tudi najmlajše nosile mimo njih v lesenih vedrih vodo, ki so bila že prazna težka. Kalini so mnogokrat gorele roke od mraza, ko je Mati odsotna visela na Robu in redko spregovorila s katero od žensk.

Kalina je v hišo hodila le jest in delat. Zadnje leto je opravljala že vsa dela, ki čakajo žensko. Mater in Sestro je redko videla. Veliko sta bili kje v nadstropju, in če so se že srečale, je bilo to pri delu. Tudi jedli so redko skupaj. Hrano so ji puščale kakor tudi Njenemu. Skrbel je za konje in kravi v staji, nad katero je spala, za sveže meso ali pa ga prekajal in z njim je še najbolje shajala. Ni je božal, ni delil brc ali klofut in ni mu bila napoti kakor ženskama. Drugače je le spal, si tu in tam za mizo čistil pipo in z drugimi moškimi posedal pred krčmo na začetku vasi. Včasih ga je videla igrati piščal, in kadar je igral pred krčmo, so ga slišali daleč in se pri delu ustavili. Če bi ne bilo prejšnje noči, bi se ga kar rada spominjala. Spuščala se je v dolino za zbeganimi ovcami in se bala vsakega zavoja. Strmo pobočje je nihalo pred njo in na ovinkih je vsakokrat mislila, da bo stopila naravnost. Pot je trajala in komaj je še lovila ovinke, ko jo je fant iz vasi privezal za vrh, ki jo je potegnil od nekod in jo skoraj vlekkel za seboj. Na ravnici, ki se je naenkrat naredila pred njo, je padla in zajokala. Nekdo jo je grobo postavil na noge:

"Nisi prida. Sedi na konja, da te vsaj oddam celo."

Sedlo je bilo leseno in nič bolj udobno kot kršna tla. Majala se je sem in tja, na vse strani, in se lovila za konjsko grivo.

"S koleni stisni konju trebuh," ji je svetoval fant.

Res je bilo laže.

Delal se je mrak. Ustavili so se. Legla je ob ogenj in si še dolgo prijemala odrgnine med nogami. Trdo je zaspala. Spanec je bil prazen in kmalu se je prezebla zbudila. Ogenj je pogorel; v mraku se je dvignila in pogledala, kje je. Moški so spali

pod odejami iz konjske dlake, smrdelo je od njih in brez prave misli se je zavlekla ob enega pod odejo in zaspala.

Pot se je vlekla vedno niže. Gore, ki so ostajale za njimi, so bile vedno manjše.

Drugi dan se je že zibala na konjskem hrbtu, ko je zagledala v dolini pod seboj veliko vas, veliko večjo od njihove, in verjela, da bo spala na toplem.

Dolge sence so se vlekle med hišami, ko so zavili na veliko dvorišče, polno voz, konj in ljudi, ki so vsi hiteli in kričali drug čez drugega. Nekdo jo je potegnil s hodnika na dvorišče. Kljub soncu skoz okno visoko pod stropom je legla na smrdljivo zdrobljeno slamo, se zavila v prvo odejo, ki ji je prišla pod roko, in zaspala. Enkrat ponoči se je zbudila od hrupa, ki ga ni poznala. Z vseh strani so se oglašali hripavi glasovi moških, ki so spali, in ob sebi zatipala mlad obraz, ki ga je v rahli svetlobi spoznala. Fant iz vasi je spal ob njej in bilo ji je toplo. V prvi megleni svetlobi jo je nekdo rahlo stresel za ramo.

"Zavij si obraz in pojdi z menoj," je rekel fant.

"Saj je zavit," je Kalina pokazala v svoj obraz.

"Bal sem se, saj veš, ne vem, kako je tukaj, nisem še videl žensk, so zakrite, niso, bova videla ..." je rekel in se dvignil. Odšla sta na dvorišče. Moški, ki ji je odstopil konja, jo je potegnil za seboj. Ozrla se je med hišami, ki so bele, nadstropne in druga ob drugi strmele predse; ozrla se je za fantom in videla, da je hodil za njima. Navadila se je že nanj in ga potrebovala. Bilo je varno, če je bil kje blizu.

"Kako ti je ime? Kaže, da bova nekje skupaj," mu je rekla Kalina, obrnjena k njemu.

"Dečko mi reci, bo kar prav," jo je v hoji potegnil k sebi. "Tam, kjer bova, bo tako vseeno, kako je komu ime."

"Tiho, vidva," je rekel odrasli. "Tam, kamor gresta, bosta tudi molčala."

Dve nezakriti ženski sta zrla vanje, ko so zavili mimo zadnjih vrtov, se nasmihali in kazali nanjo.